

TARP DVIEJŲ KULTŪRŲ

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO AZIJOS STUDIJŲ CENTRO VADOVAS POLITIKOS MOKSLŲ DAKTARAS DOCENTAS **AURELIJUS ZYKAS** (37 M.) JAPONIJĄ LAIKO SAVO ANTRAJA TĒVYNĒ. NESENIAI JIS IŠLEIDO KNYGĄ „JAPONIJOS SPALVOS IR SKONIAI“ BEI ELEKTRONINĮ „JAPONŲ–LIETUVIŲ / LIETUVIŲ–JAPONŲ KALBŲ ŽODYNĄ“.

VIRGINIJA MAJOROVIENĖ

Remdamas asmenine patirtimi, parašė įdomią knygą „Japonijos spalvos ir skoniai“ (leidykla „Aukso pieva“). Tekančios Saulės šalis – joje mokėtės, dirbote, lankotės du kartus per metus – turbūt keičiasi sparčiau, nei knyga spėja pasiekti skaitytojus. Ką norėtumėte akcentuoti šiandien? Knygą rašiau penkiolika metų, o sutvarkiau per kelias savaites. Didžiąją dalį sudaro dienoraščiai, pastebėjimai iš studijų, pirmųjų buvimo Japonijoje laikotarpių. Svarstiau, ar reikia atnaujinti išpūdžius, bet skaitydamas prisiminimus supratau, kad juose užfiksuoti natūraliausi išpūdžiai. Apgailestauju, kad dabar man ši šalis nebeatrodo tokia egzotiška, nuolat ten būdamas prie visko pripratau.

Dirbote Lietuvos Respublikos ambasadoje Japonijoje, vertėte aukščiausio lygio politinius susitikimus. Kuo naudinga Jums ši patirtis? Būdamas moksleivis mokiausi ispanų ir savęs klausiau, ar galėčiau išmokyti kalbą, kurios rašmenų nesuprantu. Pradėjau ieškoti neįlotyniška abėcėle paremtos rašto sistemos pavyzdžių. Atsitiktinai Didžiojo universitete pradėta dėstyti japonų kalba, buvau pirmas dėstytojo A. Ališausko mokinys. Ši asmenybė Kaune išugdė japonologų kartą. Vertėjo darbą prisimenu su nostalgija, tai buvo mano gyvenimo aukso laikotarpis. Sukausi įvykių centre, Lietuvos ir Japonijos

Trumpa dosjė

GIMĖ 1978 m. rugpjūčio 10 dieną Kaune.

STUDIJOS. Baigė menotyros bakalauro studijas, politikos mokslų ir diplomatijos magistrantūrą bei doktorantūrą Vytauto Didžiojo universitete (VDU), studijavo, atliko mokslinius tyrimus Japonijoje: 1998–1999 m. Kanadavos, 2002–2003 m. Vasedos universitetuose, 2007 m., 2009 m., 2014 m. Japonijos fonde.

ŠEIMA. Žmona Kristina dirba VDU bibliotekoje, dukrelei Orai – dešimt metų, Sniegei – penkeri.

DARBINĖ VEIKLA. 2005–2006 m. dirbo Lietuvos Respublikos ambasadoje Japonijoje. Dėsto VDU, Suomijos, Austrijos, Taivano, Japonijos, Pietų Korėjos universitetuose. Vadovauja VDU Azijos studijų centrui. Vertė aukščiausio lygio politinius susitikimus.

CREDO. „Bet kokioms aplinkybėms, kad ir kur likimas numestų, stengiuosi daryti geriausia, ką galiu.“

„ESU...“ drąsus nerti į nežinomybę. Gyvenime mažai ką planuoju, laikiu, ką likimas švystelės. Lemtis man yra labai daug padovanojusi.“

„VERTINU“ toleranciją ir atvirumą.“

„NEMĖGSTU“ veidmainystės.“

IKVĖPIMAS. „Žodyną pradėjau rašyti įkvėptas žmonos. Buvau grįžęs iš Japonijos, mudu sėdėjome sode, buvo gražus pavasaris, dūzgė bites, Kristina paklausė, kaip japoniškai yra obelis, dangus, debesys... Ant kelių turėjau kompiuterį, parašiau tuos žodžius. Taip atsirado sąrašas, jis išaugo į žodyną.“

santykiai tada buvo gražiai įsivažiavę. Stratiškiškai svarbus Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko Algirdo Brazausko vizitas Japonijoje 2005 metais, Jų Didenybių imperatoriaus Akihito ir imperatorienės Mičiko vizitas Lietuvoje 2007 metais buvo sėkmingi. Likimo dovana, kad dalyvavau šiuose įvykiuose. Susidomėjimas tuo, kas vyksta Rytų Azijos regione, paskatino tęsti politikos mokslus doktorantūroje.

Vertėjavote Jos Didenybei imperatorienei Mičiko. Kokia ji – oficialioji ir neoficialioji ponja Mičiko?

Nėra perskyros. Imperatorienė Mičiko – pavergianti asmenybė, labai miela, šilta, maloni, atvira. Jei paklausi japonų nuomonės apie imperatoriene, dauguma pasakys, kad ji patinka labiau nei imperatorius. Kadangi Japonijoje labai svarbu statusas, o vertėjas aukščiausio lygio susitikime yra žemiausio rango žmogus, labai jaudinausi, bet imperatorienė bendravo šiltai, nesilaikė hierarchinio atstumo, kaip asmenybė, ji man padarė didžiulį išpūdį. Mičiko domisi Lietuva, mėgsta M. K. Čiurlionio tapybą, muziką, daug apie tai klausinėjo.

Japonai nemini imperatoriaus vardo – tai yra tabu. Vadina taip: „Dabartinis imperatorius, dabartinė imperatorienė.“ Jie kilę iš vienos seniausių Japonijoje giminių. Pavardžių neturi, turi tik vardus. Kai imperatorius miršta, jam suteikiamas pomirtinis vardas. Į istoriją šis žmogus įeina nauju vardu.

Knygoje rašote, kad Kanadavos tarptautiniame universitete japonai su užsieniečiais nebendravo, laikėsi atskirai.

Japonai nori, kad užsieniečiai (mus vadina *gaidžiniais*) gyventų atskirai. Taip esą patogiau. Nuolat jauti atskirtį, kad esi kitoks. Japonai mielai su tavimi nusifotografuos, pačūpinės plaukus, palies odą. Gali susirgti žvaigždžių liga – visada esi demesio centre. Tai geroji išskirtinumo pusė. Kita vertus, suprantu, kad niekada nebūsi savas. Net jei puikiai išmoksi kalbą, perprasi etiketa, išmanysi kultūrą geriau nei patys japonai, vis tiek nebūsi savas, nes būsi kitoks. *Gaidžinas*.

Kadaise Kauną su Japonija susiejo garsusis diplomatas Chiune Sugihara. Ar todėl Kaune jaučiama stipri šio ryšio gija?

Nė viena Baltijos šalis neturi tokio sąlyčio su Japonija taško, kokį mes. Tai – Sugihara. Japonai per Antrąjį pasaulinį karą nebuvo geručiai, tad turėti didvyrį iš to laikotarpio jiems nepaprastai svarbu. Kaune 1939–1940 m. rezidavęs Japonijos vicekonsulas Sugihara, ▶

JAPONIJA YRA DVIVEIDĖ. BET KURI SRITIS LIUDIJA ŠIĄ PRIEŠTARĄ.

nepaldušdamas savo šalies vyriausybės nurodymams, išgelbėjo 6 tuštiančius žydų – išdavė jiems, kad pabėgtų nuo holokauto, tranzitinės Japonijos vizas. Dėl šios asmenybės Tekančios Saulės šalyje gerai žinoma ir Lietuva. Daug prie to prisidėjo ir Kaune, buvusio konsulato patalpose, veikiantis Sugiharos muziejus. Pernai apie šią asmenybę japonų sukurtas filmas „Persona non grata“ Japonijoje iki šiol yra vienas žiurimiausių. Prie Lietuvos žinomumo prisideda ir Vytauto Didžiojo universiteto Azijos studijų centras, keli studentų klubai, jaunimo klubas „Hashi“.

Jūsų knygoje radau ypač keistų dalykų. Pavyzdžiui, kad Japonijoje į sustojusį traukinį susoka armija valytojų ir viską per tris minutes sutvarko (net pakeičia pagalvių užvalkalus)! Kokie netikėtumai laukia Japoniją keliaujančių žmonių?

Kiekviena akimirka ten gali būti netikėta, gali pasijusti esąs kitoje dimensijoje. Lietuvius dažniausiai pritrūkia erdvės stoka, visą laiką jautiesi suspaustas. Žmonės gyvena susigrūdę, viskas labai tiksliai planuojama. Traukiniai ne sekundės neveluoja. Valytojai per tris minutes išblagina vagonus. Tvarka neįmoniška. Gatvėse nepamatysi jokios šiukšlės. Nuvykus į jomis apverstas gretimas šalis – Kiniją ar Taivaną, ištinka kultūrinis šokas. Gyvendamas Japonijoje kartais pasilgsti netvarkos, neaiškumo, chaoso. Vienas lietuvis yra sakęs: „Čia taip tvarkinga, taip gražu, kad net pykina.“ Erdvės toje šalyje sukurtos tarsi nyki-tukams. Turi pasilenkti eidamas pro duris, neteipi į kede... Giminaitė užsakėme kambarį, – ji netilpo į vonią. Tradiciniame restorane dėl per žemų kėdžių vakariečiams nutirpsta kojos.

Pasak Jūsų, Japonija turi du senius, kodėl?
 Japonija yra dvivardė. Ne senovinė, o dabartinė. Bet kuri arčiau laiko šia prizmė. Štai kad ir geografinė kalios padėtis: viena Japonijos pusė, esanti prie Ramiojo vandenyno, – ekonomiška šalis. Čiūni, Eibani, o kita, besiglaudžianti prie Japonijos jūros, gėvika mažiausios matoma, sunkiausia laiko. Mūsų pastarąjį buvo įdomusis Dvevidis ir japonų gyvenimas, – niekada negali pasakyti, ką ir šitiekųjų galvoja. Kalbinti – tegi du patinai. Vienas sėdintis, modorianų technologijų šalis, visose srityse pirmiausia, kita svetūs, yra

JAUČIU NUOLATINĘ KANČIĄ: KAI ESU LIETUVOJE, ILGIUOSI JAPONIJOS, SAPNUOJU ŽMONES, VIETOVES, O NUSKRENDU Į TĄ ŠALĮ PABŪNU IR PRADEDU ILGĖTIS GIMTINĖS.

archajiškų dalykų – arbatos gėrimo ceremonija, greikos, kėlimas ir visa tai normaliai mūšioje. Bendravimo kultūroje taip pat yra dvivardžiškumo aprašyk. Galima sakyti, kad japonai – pati svingiausia pasaulyje tauta, kad šis pats geriausias aptarnavimo lygis. Jei esi savas, tavo priėmimas greitai, jausiesi maloniai. Vis dėlto tai – ir viena šaltiausių pasaulio šalių. Svetimaisiais čia gali patirti visą visuomenės biogėmą, šaltumą, nebūti priimtas. Jums teko laimėti būti pakviestam į japonų šeimos namus sutikti Naujųjų Ar eidamas ten žinojote neraištas taisykles, kurių turi laikytis svetimo pasaulio (soto) atstovas? Kokios jos?

Ne tik Naujuosius švenčiau japonų šeimos namuose, toje šalyje turi vietinę šeimą – viena atžalų neturinti garbingo amžiaus pora mane traktuoja kaip savo vaiką. Be jų Japonija man būtų kitokia. Kai japonai apie tave sako: „Kvailas užsienietis“ („Baka gaidzin“), galima atleisti viską, bet jei nori tapti šiek tiek savas, būti pakviestas į namus (tai nutinka retai, japonai vieni pas kitus į svečius nevaikšto; su šeiminiškais galima pabendrauti priėmimo, bet užėiti į butą jie nesuldo), turi paisyti taisyklių, ir šitą yra neįmoniška daug – pradedant šlepečių mūvėjimu, baigiant neteisia kokiais dalykais.

Knygoje sukretė pasakojimas, kaip, lūkus rankai, kreipėsi sąrašas. Jei neturi sveikatos draudimo, gali numirti net būdamas japonais ir priėmimo skyriuje?

Mirti neleistu, bet istorija apie sulaužytą ranką mano yra šiek tiek taikas. Iki tol Japoniją idealizavau. Iki tol su ma kalbėjau, kas kabara buvo medaus mėnuo, kai viskas įdomu, svaga, epašiška, bet štai nukrentu nuo dviračio ir sustulianu ranka. Neturėjau sveikatos draudimo, tad ligoninėje niekas į mane nekreipė dėmesio, elgiau labai šaltai. Ranka tinsta, kienči skausma, bet niekas nesiūdo medikamentų. Pamačiau, kaip veikia sistema. Jei esi iš jos išrūkęs, įsiti tūlaidų nesitūk, su tavimi elgiasi kaip su svetimu. Lietuvoje randame būdų apėiti taisykles, o japonai nelankstūs. Patekai netyčia į nemumatyta situacija, kaltink save. Kai gavau jiems reikalingą kortelę ir buvau užregistruotas, medikai iškart emė elgtis kitaip. Tu jau esi sistemos dalis, tau maloniai žyposi. Tik ir vėl – po operacijos kienčiū būnų skausmą, paprastai ji malinančių vaistų, o man pasakė, kad medikai, kuri gali jų skirti, ateis tik ryte. Tai gi visą naktį blaškiau vartojamas skausmas.

Keičian pasirodė ir Jūsų japonus draugas Keiša. Ateina į svečius, tyli, suvilyje galvinti atširėto šukalada, bet jums nepasiūlo, likusį išsineša. Patekai atšvirionija į Lietuvą ir anksto nepranešė. Kaip baigėsi, jei baigėsi, Jūsų draugystė?

Šiandienai mano, kad kai kuriuos dalykus išgalvoju. Vieni įvykiai, žmonės yra tikri. Ir Keiša tikra. Šiuo metu jis gyvena Vilniuje. Kai atėjo į knygų pristatymą, nerimavau, kad neįsiskaitė jausis perokitus apne savo nelabai išvėlusiu mano pastebėjimus. Keiša – nestandartinis japonas. Fotografas, pramoko lietuvių kalbos. Norėjau pasakyti, kad ir Japonijai negalima taikyti stereotipų. Su Keiša susirašėme, susitikėme. Mūsų talyje jis labiau pritaipo nei savo gimtinėje, ten jautiesi nemavas, o čia susirado bendraminčių, veikios, gerai leidžia dienas.

Šiandienius supažindinute su UNESCO globojamais pasaulio paveldo objektais, tokių Japonijoje yra devyniolika. Smagi istorija apie tai, kaip keičiojote garsią trijų bedžionių ir miegančio katino skulptūrų...

Ir tikrųjų įventyklė, o ne ten esančios katino ir bedžionių skulptūros yra UNESCO globojamas pasaulio paveldo objektas. Pasijaučiau iš savo vakariečio, suvokimo. Išsime įpratę lankyti didesnes bažnyčias, tad, ilgirdes, kad įventyklėje yra garsios trijų bedžionių ir miegančio katino skulptūros, įsivaizdavau jas milžiniškas. Tuo tegi skiriasi mūsų ir japonų mąstymas, – jie nepaprastai smegta detales ir mažus daiktus. Tai gi nuvykęs į garsiąją įventyklę ilgai negalėjau rasti kultūrinį skulptūrų. Pasirodo, jos visai mažos, pradedamus tarpastebėjau. Žymaus skulptoriaus išsilybtas katinas – be galo smėlas, prie jo būriuojasi minios, nes jis... gražiai miega. Stebuklas, kad memininkas galėjo įventyklėje įaminti katiną! Japonai yra pulkinis verlininkai ir šalies įvaisdžio formavimo meistrai – sugeba parduoti dalykus, kurių mes Lietuvoje nepastebėtume.

Ar tiesa, kad Japonijoje žinoma lietuvių liaudies pasaka „Eglė Žalčių karalienė“? Japonai turi panašią – apie tai, kaip jūros valdovo drakono